

PROCES TRANZICIJE DETETA IZ PREDŠKOLSKE USTANOVE U ŠKOLU IZ UGLA RODITELJA

Kristina Žunić^{a*} i Slađana Zuković^b

^a *Akademija strukovnih studija, Šabac, Srbija*

^b *Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija*

APSTRAKT

U radu se razmatraju promene s kojima se roditelji suočavaju kada prelaze u novu fazu roditeljstva, specifičnosti njihovog delovanja tokom detetove tranzicije iz predškolske ustanove u školu, a u vezi sa tim i značaj tranzicione prakse za uključivanje roditelja u taj proces. Shodno tome, u radu su prikazani rezultati ispitivanja mišljenja roditelja o preprekama za njihovo intenzivnije uključivanje, kao i njihovi predlozi o načinima prevazilaženja tih prepreka i mogućnostima unapređenja detetove pripreme za polazak u školu. Uzorak su činili roditelji dece pripremnog predškolskog programa iz sledećih opština: Šabac, Valjevo, Loznica i Beograd. Nalazi do kojih se došlo ovim istraživanjem pokazuju da su roditelji kao prepreke intenzivnijem uključivanju u aktivnosti predškolske ustanove/škole identifikovali socioekonomske i zdravstvene poteškoće, radno vreme i prirodu posla, teorganizacione poteškoće unutar porodice. Kao pitanja kojima je potrebno posvetiti posebnu pažnju kako bi se olakšao detetov prelazak iz predškolske ustanove u školu roditelji su izdvojili domen detetove spremnosti za školu, uspostavljanje kontinuiteta u uticajima razvojnih okruženja, kao i klimu obrazovne ustanove. Predlozi koje su roditelji dali pružaju uvid u potrebe roditelja i dece tokom ovog tranzicionog perioda. Dobijeni rezultati mogu predstavljati polazište za koncipiranje tzv. tranzicionih programa koji u većoj meri uvažavaju mogućnosti i potrebe roditelja tokom detetove tranzicije iz predškolske ustanove u školu.

Ključne reči: predškolska ustanova, škola, tranzicija iz predškolske ustanove u školu, roditeljstvo, tranziciona praksa.

---

* E mail: kkrstic84@yahoo.com

Uvod

Različite razvojne faze u odgajanju deteta roditeljima nameću kontinuirano učenje, izlaženje u susret potrebama dece i specifičnim zahtevima faze u kojoj se dete trenutno nalazi (Benveniste, 2013). Navedeno upućuje na to da je roditeljstvo kontekstualno i situaciono uslovljeno (Benveniste, 2013), te neki autori (Ljubetić, 2012) upućuju na mnoštvo roditeljskih postupaka koji pružaju mogućnost roditelju da kompetentno odgovori na promene i izazove. Neki od tih promena jesu snalažljivo i kreativno kombinovanje znanja, doživljenih iskustava i već primenjenih metoda, zatim otvorenost roditelja da uči i time unapredi stečena znanja o detetu i roditeljskom delovanju, kritičko preispitivanje roditeljstva, te, konačno, sposobnost roditelja da osvesti svoje iskustvo i napravi transfer pozitivnih iskustava u nove vaspitne situacije.

Polazak deteta u predškolsku ustanovu ili školu predstavlja jedan od važnijih iskoraka deteta iz porodice jer za razliku od negujuće i zaštitničke sredine kakva je porodična, šire socijalno-radno okruženje u koje se dete uključuje od njega očekuje osamostaljivanje, izgradnju identiteta i pronalaženje svog mesta u školskoj zajednici putem sopstvenih akcija i delovanja (Polovina, 2009). Istovremeno, takve tranzicije deteta u nova razvojna okruženja predstavljaju period u kojem i cela porodica biva zahvaćena tim procesom, što podrazumeva drugačiji način funkcionisanja porodičnog sistema u celini (Polovina, 2009; Zuković, 2012). Imajući u vidu posebno važnu ulogu roditelja tokom perioda tranzicije deteta iz predškolske ustanove u školu, predmet istraživanja u ovom radu usmeren je na roditeljsku perspektivu detetove tranzicije iz predškolske ustanove u školu. Dakle, prikazani su rezultati istraživanja koji pružaju uvid u to kako roditelji sagledavaju sam taj proces, u kojim aspektima im je potrebna podrška, koje su njihove potrebe, a koje mogućnosti tokom ovog važnog perioda za njih i za samo dete.

Roditeljstvo tokom tranzicije deteta iz predškolske ustanove u školi

Oslanjajući se na klasifikacije koje daju pojedini autori (Dockett & Perry, 2007; Dockett & Perry, 2013; Griebel & Niesel, 2013; Polovina, 2009) moguće je identifikovati promene s kojima se roditelji suočavaju kada prelaze u novu fazu roditeljstva:

- 1) *Promene koje se odnose na individualni proces funkcionisanja roditelja tokom tranzicione faze.* Ovaj period dovodi do toga da roditelji grade identitet roditelja školskog deteta, osećaju novu vrstu odgovornosti, imaju manji nivo kontrole nad detetom, menjaju svoja očekivanja i težnje u pogledu školskog uspeha deteta, razvijaju osećaj pripadnosti roditeljskoj grupi koja predstavlja deo školske zajednice, doživljavaju jake emocije koje su, između ostalog, povezane sa separacijom od deteta, razvijaju nove kompetencije, preispituju vrednosti koje se neguju u porodici, definišu nove prioritete, otkrivaju detetove potencijale, donose odluke o nivou i tipu delovanja.
- 2) *Promene koje se odnose na proces unutar porodičnog funkcionisanja tokom tranzicione faze.* Unutar porodice dolazi do izmenjene raspodele vremenskih sekvenci u toku dana, do usaglašavanja dana predviđenih za odmor i putovanja sa kalendarom trajanja školske godine, do izmenjene dinamike dužnosti na dnevnom planu, do proširivanja raspona socijalnog funkcionisanja.
- 3) *Promene koje se odnose na proces uspostavljanja odnosa roditelja sa detetom i različitim akterima tokom tranzicione faze.* Tokom ovog perioda roditelji: restrukturiraju postojeće i grade nove odnose, kako sa detetom, tako i sa ostalim učesnicima (vaspitač, učitelj, stručni saradnici, roditelji vršnjaka), uvode nova pravila čime se njihova postojeća uloga negovatelja nadograđuje novom – ulogom pomagača, tačnije nekog ko je tu da podrži i isprati suočavanje deteta sa zahtevima koje donosi školsko okruženje.
- 4) *Promene koje se odnose na proces funkcionisanja roditelja i različitih okruženja tokom tranzicione faze na kontekstualnom nivou.* Tokom ovog perioda javljaju se različiti zahtevi i programi između različitih društvenih sistema čiji su roditelji deo, kao što su porodica, škola i posao.

Dakle, prelazak iz predškolske ustanove u školu donosi niz specifičnosti kada je pitanju delovanje roditelja tokom tranzicionog perioda. Pregledom relevantne literature iz oblasti tranzicione tematike moguće je izdvojiti sledeće specifičnosti:

a) prilagođavanje novom okruženju dovodi do izmenjenog funkcionisanja članova porodice, što znači da dolazi do uspostavljanja dugačijih obrazaca ponašanja, odnosa i funkcionisanja u odnosu na postojeće (Polovina, 2009);

b) roditelji se s jedne strane zauzimaju kako bi podržali dete tokom ovog tranzicionog perioda, a sa druge strane se i sami suočavaju sa zahtevima koje ovaj period stavlja pred njih kao roditelje (Reichmann, 2011/2012);

c) podrška koju roditelji pružaju detetu i njihova percepcija samog procesa tranzicije umnogome će odrediti adaptaciju deteta na novu situaciju (Johansson, 2003);

d) porodica se istovremeno priprema za proces tranzicije i potrebna joj određena podrška kako bi bila osnažena za delovanje tokom tranzicionog procesa (Zuković i Milošević, 2019).

Značaj tranzicionog perioda i uključivanja roditelja

Iskustvo koje se stiče tokom tranzicije, te mogućnosti na osnovu kojih se pristupa tranziciji i kako se ona sagledava uslovljeni su različitošću svih, za dete važnih, okruženja. Upravo je uspostavljanje kontinuiteta uticaja različitih okruženja kroz raznovrsne aktivnosti u koje se roditelji uključuju preduslov efikasne tranzicije deteta iz predškolske ustanove u školu i uspešne adaptacije dece i roditelja na zahteve nove sredine. U skladu sa tim, odabir odgovarajućih aktivnosti i sadržaja od strane roditelja pokazatelj je roditeljske proaktivnosti i spremnosti da zagovaraju najbolje interese deteta tokom ranog i predškolskog uzrasta (Klemenović, 2014). Relevantna literatura (Ljubetić, 2013) pokazuje da se roditelji rukovode onim što u datom trenutku prepoznaju kao najvažnije ne samo za sebe, već i za svoje dete, što znači da bi oblike, kvalitet i intenzitet saradnje tokom tranzicionog perioda trebalo prilagoditi porodičnim karakteristikama i promenama u porodičnom životu (Mihić i sar., 2016).

Pianta i saradnici (1999 prema: Bohan-Baker & Little, 2002) predlažu kombinovanje tri međusobno povezana načela pri izradi tranzicionih programa usmerenih na dete i roditelje:

1) Prvo načelo je *dopreti do porodica*, a ono podrazumeva pravovremeno informisanje porodica od strane škola i opština o upisnim rokovima za uključivanje dece, te pružanje podrške porodicama prilikom donošenja odluka u vezi sa tim. Tako se ostvaruje prvi korak u procesu građenja partnerskih odnosa na relaciji školsko-porodično okruženje;

2) Drugo načelo odnosi se na to da je važno *delovati unatrag kroz vreme*, a to znači da treba ostvariti komunikaciju sa porodicom pre upisa, što ima za cilj

uspostavljanje saradničkih odnosa sa školom tokom perioda priprema i kroz zajedničko delovanje sa drugim ustanovama (predškolska ustanova, igraonice, savetovališta, biblioteke itd.);

3) Treće načelo tiče se toga da je važno *zahvatiti porodice odgovarajućim intenzitetom*, pod čim se podrazumeva to da je obezbeđivanje uspešne tranzicije moguće primenom raznovrsnih strategija komunikacije između porodice i škole.

Metodologija istraživanja

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja² usmeren je na sagledavanje mišljenja roditelja o procesu tranzicije deteta iz predškolske ustanove u školu, i to kroz analizu njihovog mišljenja o preprekama za njihovo intenzivnije uključivanje, kao i njihovih predloga o načinima prevazilaženja tih prepreka i mogućnostima unapređenja detetove pripreme za polazak u školu.

Metode, tehnike i instrument istraživanja

Od istraživačkih metoda primenjene su metoda teorijske analize i deskriptivna metoda, dok je za prikupljanje podataka korišćena tehnika anketiranja. Pored prikupljanja opštih podataka o ispitanicima, za potrebe istraživanja kreiran je upitnik za roditelje zahvaljujući kojem je šire zahvaćena tematika detetove tranzicije iz predškolske ustanove u školu, dok je u ovom radu fokus stavljen na analizu pitanja otvorenog tipa koja su glasila:

- 1) Ukoliko postoje neke prepreke koje onemogućavaju Vaše uključivanje u aktivnosti predškolske ustanove/škole, molimo Vas da ih navedete;
- 2) Prema Vašem mišljenju, kojim pitanjima je potrebno posvetiti posebnu pažnju kako bi se olakšao detetov prelazak iz predškolske ustanove u školu;
- 3) Ukoliko imate predloge ili preporuke za unapređenje pripreme deteta za polazak u školu, molimo Vas da ih navedete.

---

²Navedeni cilj predstavlja jedan od zadataka opsežnog istraživanja realizovanog za potrebe doktorske disertacije pod nazivom "Uloga roditelja tokom prelaska deteta iz predškolske ustanove u školu", koja je odbranjena 2020. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

Uzorak, prikupljanje i analiza podataka

Uzorak³ je obuhvaćeno 153 roditelja dece pripremnog predškolskog programa, a ispitivanje je obavljeno u vrtićima iz sledećih opština: Šabac, Valjevo, Loznica i Beograd. Ispitanici su bili upoznati sa svrhom istraživanja i anonimnošću učešća, a popunjavanje instrumenta prilagođeno je slobodnom vremenu roditelja. Analiza dobijenih podataka vršena je primenom kvalitativne metode. Najpre su koncipirane tematske celine za data pitanja, a zatim je u okviru svake tematske celine rađena kategorizacija odgovora prema onome na šta se pojedino pitanje odnosi pri čemu su formulisane i određene pod teme. Takođe, kao sastavni deo tematskih celina navedeni su i neki od originalnih odgovora roditelja koji omogućavaju detaljnije razumevanje roditeljske perspektive o procesu tranzicije deteta iz predškolske ustanove u školu.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

Prikaz rezultata istraživanja biće dat kroz tri tematske celine u skladu sa datim pitanjima otvorenog tipa koja se odnose na sledeće aspekte: prepreke za aktivno uključivanje roditelja u aktivnosti predškolske ustanove/škole; mogućnosti za podršku tranziciji deteta iz predškolske ustanove u školu; predlozi za unapređenje detetove pripreme za školu. Kvalitativnom analizom odgovora roditelja izdvojene su određene kategorije u okviru svakog pitanja koje će biti predstavljene u sklopu pomenutih tematskih celina i potkrepljene originalnim odgovorima roditelja.

Prepreke za aktivno uključivanje roditelja u aktivnosti predškolske ustanove/škole

Nekolicina roditelja je kao prepreke koje onemogućavaju njihovo uključivanje u aktivnosti predškolske ustanove/škole navela određene ***socioekonomske i zdravstvene poteškoće*** (npr.: odsustvo usled bolesti;

---

³ Ukupan uzorak šire koncipiranog istraživanja o tematici tranzicije dece iz predškolske ustanove u školu obuhvatio je 759 roditelja dece pripremnog predškolskog programa, ali je manji broj roditelja (153) izrazio svoje mišljenje odgovarajući na pitanja otvorenog tipa koja su razmatrana u ovom radu.

zdravstveni razlozi mogu sprečiti moje uključivanje; invalidnost - slabovidost; samohrana majka dvoje dece ne može da postigne sve).

Odgovori jednog broja roditelja upućuju da organizacione poteškoće utiču na njihovo angažovanje u ustanovi. Naime, odgovori roditelja poput - *Rad po smenama dovodi do nepotpune posvećenosti aktivnostima u vezi sa školom; Zaposleni roditelji nemaju baš vremena da se uključe u mnoge radionice i aktivnosti tokom prelaska deteta iz predškolske ustanove u školu, pa im ostaje da sa decom o tome razgovaraju, razgovaraju i razgovaraju kako bi dete lakše prošlo kroz ceo proces; Obaveze prema poslu; Posao je prepreka, sve zavisi od satnice u kojoj se aktivnosti u vrtiću odvijaju; Radno vreme – ali se trudim da učestvujem što više mogu; Mnogo obaveza u kući i poljoprivrednih poslova; Možda ponekad ne bih mogla da učestvujem u nekim aktivnostima, ali bih se zbog svog deteta potrudila; Radno vreme predškolske ustanove i škole nije prilagođeno radnom vremenu roditelja* – ukazuju da su **radno vreme i priroda posla** prepreke zbog kojih roditelji izostaju sa aktivnosti u institucionalnom okruženju. Predstavljena analiza odgovora roditelja u vezi sa navedenim preprekama zbog kojih roditelji nisu u mogućnosti da budu deo tranzicionog procesa u skladu je sa navodima stručnjaka (Ståhle, 2000, prema: Johansson, 2003) koji smatraju da se aktivitet roditeljske uloge smanjuje tokom detetovog odgajanja jer vreme predstavlja ometajući faktor, odnosno veruju da zaposleni roditelji imaju manje vremena da budu deo onoga što se dešava u predškolskoj ustanovi (Castro et al., 2004, prema: Murray et al., 2015). Takođe, među preprekama organizacione prirode, roditelji su istakli i **organizacione poteškoće unutar porodice** (npr.: *Vreme posvećeno čuvanju drugog deteta; Dolazak novorođenčeta u porodicu pred sam polazak starijeg deteta u školu; Obaveze prema mlađem detetu; Dvoje starije dece*). Relevantna literatura (Bornstein & Sawyer, 2006) beleži promene koje donosi rođenje drugog deteta za svakog člana porodice, naročito kada je u pitanju funkcionisanje roditelja na dnevnom nivou u smislu manjka slobodnog vremena i većeg ulaganja napora u brigu o detetu kod kuće, veće naprezanje tokom radnog vremena što rezultira osećajem preopterećenosti kod roditelja. Uopšte, istraživanja (Vellymalay, 2013) jesu pokazala da su roditelji iz porodica sa većim brojem dece manje uključeni u obrazovanje svoje dece, tačnije u one aktivnosti u kojima roditelji treba da uoče problem akademske prirode s kojim se deca susreću, da razgovaraju sa decom o budućim planovima, da pruže pomoć deci kako bi završila

domaći zadatak, da motivišu svoju decu i da podjednako isprate aktivnosti u porodičnom i školskom okruženju.

Mogućnosti za podršku tranziciji deteta iz predškolske ustanove u školu

Odgovori roditelja koji se tiču pitanja kojim je potrebno posvetiti posebnu pažnju kako bi se olakšao detetov prelaz iz predškolske ustanove u školu upućuju na to da roditelji ovaj process sagledavaju kompleksno, te omogućavaju sveobuhvatnije razumevanje podrške potrebne deci i roditeljima tokom tranzicionog perioda. Naime, na osnovu analize dobijenih odgovora formirane su tri kategorije. Prva kategorija odnosi se na ***domen detetove spremnosti za školu***, jer je jedan broj roditelja naveo da posebnu pažnju treba posvetiti razvoju komunikacije i pismenosti (npr.: *Rad na čitanju i pisanju; Vežbanje slova i brojeva da bi bilo lakše u školi*), zatim pristupu učenju (npr.: *Sticanje navika o učenju i obavezama, Razviti kod dece osećaj za cilj i rokove; Navikavanje dece da budu samostalni, odgovorni, da shvate značaj i vrednost znanja; Negovanje radoznalosti, potrebe za saznavanjem, da dete ima potrebu da bude aktivno, da traga za novim jer je to u vezi sa motivacijom za učenje u školskom periodu; Podsticanje kod dece ideje o sopstvenoj kreativnosti i produktivnosti; Razvijanje sposobnosti kod deteta da samo rešava probleme i donosi odluke*), kao i socijalnom i emocionalnom aspektu (npr.: *Posebnu pažnju treba posvetiti smanjenju ili sprečavanju pojave eventualne anksioznosti i stresa koje promena može doneti i na niz novih izazova- počev od drugačijeg većeg fizičkog prostora, nove učiteljice, drugara, sistema zvona...do susreta sa starijom decom na hodnicima, koncepta učenja, domaćeg zadatka, itd.; Ukazati detetu da će imati puno novih drugara i da će biti lepo u školi; Posvetiti pažnju međuljudskim odnosima kako bi deci funkcionisanje u školi bilo lakše i lepše; Raditi na sticanju dobrog odnosa između učitelja i učenika kako bi dete bez straha krenulo u školu*).

Druga kategorija naslovljena je kao ***uspostavljanje kontinuiteta u uticajima razvojnih okruženja***, jer su roditelji ukazali na značaj organizacionih i sadržinskih razlika između dve ustanove, predškolske i školske. Konkretno, roditelji su predočili da je važno pojašnjavanje tih razlika kako deci, tako i samim roditeljima što će se pozitivno odraziti na detetovo snalaženje i funkcionisanje u uslovima koje pruža školsko okruženje (npr.: *Značajano je napraviti postepeni prelazak sa relaksiranog načina učenja kroz igru u predškolskoj ustanovi na način učenja koji podrazumeva obaveze oko domaćih zadataka; Naglasiti da škola nije*

igra, regulisati navike jela, spavanja, vršenja nužde; Objasniti detetu da će mu obaveze u školi biti veće, da školu mora prihvatiti ozbiljnije i odgovornije; Uputiti i informisati decu o tome da ih čeka jedan ozbiljniji i odgovorniji period; Posveteti pažnju drugačijim pravilima u školi - kako sedeti mirno 45 minuta na času i pažljivo slušati; Kako izgleda dan u školi).

Treća kategorija tiče se **klime obrazovne ustanove** s obzirom na to da je manji broj roditelja posebno prepoznao značaj personalnih i kontekstualnih faktora ustanove za lakši detetov prelazak iz predškolske ustanove u školu. Dakle, analiza dobijenih odgovora roditelja pokazuje da je potrebno posvetiti pažnju prilagođavanju ustanove (škole) i profesionalaca samom detetu (npr.: *Kada deca pođu u školu, učitelj treba svoj rad podjednako da posveti svakom detetu, bez obzira da li ono zna slova i brojeve; Sam kontakt sa učiteljicom jako je važan i samim tim dete ili zavoli ili ne zavoli školu; Adekvatni uslovi za rad dece u školskoj ustanovi; Prepoznavanje i prihvatanje dečje individualnosti; Da dete makar upola bude prihvaćeno u školi kao što je bilo u vrtiću jer u školi prestaje briga o kompletnoj ličnosti deteta; Da se ne prekine emotivna povezanost koju deca imaju sa vaspitačima jer u školi to prestaje, a deca su navikla na topao odnos vaspitača; Volela bih da učitelji/ce imaju obzira da su to deca koja su tek naučila slova i brojeve, da se strpljivo sa njima radi i ne očekuje znanje perfektnog čitanja i sabiranja, već ih pustiti da se postepeno priviknu na nove obaveze i zadatke; Kreativni učitelji koji će obezbediti rad kroz igru; Razumevanje, strpljenje i stručnost prosvetnih radnika; Najvažnija osoba pored roditelja za dete je nastavnik, njegov pristup i razumevanje, kao i njegova spremnost da upozna dete*). U svetlu navedenog značajno je uzeti u obzir i to da je delovanje vaspitača/nastavnika tokom tranzicionog perioda pod uticajem razumevanja tranzicione istorije koje oni poseduju. Dakle, postupci pomoću kojih će praktičari upravljati tranzicionim procesom i njihova sklonost da se prilagode novonastalim situacijama na osnovu novih informacija sa kojima se susreću, zavise od načina na koje oni tumače svoju tranziciju zasnovanu na tri izvora. Lična iskustva praktičara koji ima u vezi sa svojom tranzicijom, prethodna iskustva u radu sa decom koja su prolazila kroz proces tranzicije i znanja iz oblasti tranzicije stečene iz knjiga i sa seminara, omogućavaju praktičaru da pospeši svoje razumevanje prakse, razvije nove strategije i time inovira svoju praksu (King, 2011).

Predlozi za unapređenje detetove pripreme za polazak u školu

Odgovori roditelja vezani za unapređenje detetove pripreme za polazak u školu kategorisani su prema sličnosti i predstavljaju svojevrsnu listu predloga roditelja koja pruža detaljniji uvid u roditeljske i dečje potrebe tokom perioda tranzicije iz predškolske ustanove u školu. Roditelji su naveli sledeće predloge:

- 1) **Upućivanje dece na specifičnosti novog okruženja.** Najviše odgovora koji se podvode pod ovaj predlog usmereni su na komunikaciju roditelja, vaspitača i stručnog saradnika sa detetom o budućem okruženju. Takođe, odgovori se odnose i na načine na koji će se detetu pomoći da razume promene koje ga očekuju (npr.: *Svakodnevn razgovori sa decom o predstojećoj promeni u cilju smanjenja stresa koje ta tranzicija može doneti; Grupni ili individualni razgovori sa decom od strane dečjeg psihologa; Predstaviti školu što realnije, ne plašiti dete zahtevima i obavezama koje slede u školskoj sredini; Razgovori vaspitačice i roditelja sa decom na temu kako će im biti u školi, šta treba da rade, koje se obaveze očekuju od njih, predstaviti im školu kao mesto gde se uz učenje stiču prijatelji ponekad i za ceo život, kao mesto gde će im biti zabavno i gde neće biti mesta ni za jedan dečji strah; Upoznavanje sa funkcionisanjem škole – kako se ponaša u školi, šta je školski čas, šta odmor; Više edukativnih sadržaja i obilazaka kulturnih institucija; Kreativni pristup sprovođenju nastave od strane učitelja u prvom polugodištu kako bi deca zavolela školu, odnosno doživela to kao nešto lepo, a ne nešto ružno; Veoma je bitno uputiti decu na to šta ih očekuje u periodu kada krenu u školu i objasniti im da je to malo ozbiljnije, da kreću da uče i da će njihov trud biti ocenjivan i nagrađivan ocenama i pohvalama i naravno da će i u školi imati puno vremena za druženje i da će steći nove drugare jer mislim da ih najviše plaši promena sredine i novine koje to nosi);*
- 2) **Upoznavanje novog obrazovnog okruženja kroz različite tranzicione aktivnosti.** Neki od roditelja konkretizovali su načine povezivanja predškolske ustanove i škole kroz koje bi se deca iskustveno upoznala sa novim prostorom i odraslima i na taj način bolje pripremila za polazak u školu (npr.: *Ponekad održati čas predškolcima u samoj školi ukoliko ima slobodnih učionica; Organizovati par poseta nekoj školskoj ustanovi, po*

mogućnosti da deca prisustvuju i održavanju nekog od časova; Bilo bi dobro da deca posete sa vaspitačem školu i prisustvuju jednoj školskoj aktivnosti da upoznaju okruženje u kojem će boraviti sledeće godine; Letnja škola u toku jula meseca koja se već odvija u obližnjoj školi je i te kako dobar i koristan predlog za unapređenje pripreme deteta i upoznavanje budućeg okruženja deteta; Mini ekskurzija u pravu osnovnu školu; Obilazak škole, učionice i upoznavanje sa učiteljicom; Učitelji koji će voditi tu generaciju predškolaca da dođu u predškolsku ustanovu, predstave se deci, da ih deca upoznaju i da im ukratko ispričaju šta se to očekuje od budućih prvaka);

- 3) **Kontinuitet dečjih iskustava.** Među roditeljima ima i onih koji su prepoznali značaj poznatih vršnjaka iz grupe ili vrtića za adaptaciju deteta u novoj sredini (npr.: *Bilo bi lepo da u školi ne menjaju grupu dece koja su zajedno išla u vrtić, tj. predškolsko zato što su upoznali jedni druge, mislim da bi im bilo lakše da se zajedno snađu u novoj sredini; Neki prijatelj s kojim je dete već bilo u vrtiću da bude i u istom razredu;*
- 4) **Informisanje roditelja.** Navedeni predlog uključuje odgovore koji pokazuju da je roditeljima važno da budu upoznati sa onim što se odvija u vrtiću, o tome kako dete napreduje i kako se ponaša u vrtiću. Izdvojili su se i odgovori ispitanika o značaju pravovremenog informisanja o upisu u školu, odnosno detaljnim informacijama koje se tiču dokumentacije i raspoloživih škola (npr.: *Upoznavanje sa životom deteta u vrtiću i aktivnostima kojima se bave; Bolja informisanost roditelja o upisu dece u školu; Omogućiti roditeljima češći boravak u grupi deteta kako bi uvideli ponašanje svog deteta jer deca često drugačije oblike ponašanja ispoljavaju u vrtiću nego kod kuće; Oglasna tabla sa brojevima telefona stručne službe i sekretarijata u osnovnoj školi; Informacije o detetovom napredovanju u predškolskom periodu i informisanje o dostupnim školama;*
- 5) **Unapređenje saradnje roditelja sa vaspitačem, učiteljem i stručnim saradnicima.** Roditelji su specifikovali načine koji bi omogućili uspostavljanje odnosa između porodičnog, predškolskog i školskog okruženja u cilju boljeg međusobnog upoznavanja i postepenog uvođenja u proces tranzicije u školu (npr.: *Dobra komunikacija između vaspitača i*

roditelja je najvažnija da bi roditelj imao uvid u detetovo napredovanje i znao na šta treba više da obrati pažnju kod kuće i pripremi dete za školu; Zajednički izleti roditelja, dece i vaspitača/učitelja tokom letnjeg raspusta radi boljeg upoznavanja; Potrebno je organizovati bolju vezu na relaciji vrtić-škola-roditelji; Nikakve informacije nismo mogli da dobijmo na temu upisa dece u prvi razred: rokovi, potrebna dokumentacija, "kalendar upisa", potrebni lekarski pregledi, rokovi za prenošenje molbi za upis/boravak, izbor škola na teritoriji opštine,... sve informacije smo dobijali od roditelja koji su imali prethodno iskustvo sa upisom; Trebalo bi par meseci pred upis istaći u vrtiću sve potrebne informacije, organizovati susrete sa predstavnicima škola, publikacije – informatore o upisu; Organizovati više roditeljskih sastanaka i uputiti roditelje kako da se pripreme oni sami, a i kako decu da pripreme za školu; Češće pozvati roditelje i decu na dane otvorenih vrata, ranije upoznati dete sa učiteljem; Češća komunikacija roditelja i učitelja i postepeno prilagođavanje novoj sredini).

U odnosu na odgovore roditelja koji predstavljaju date predloge, izdvojili su se i oni odgovori koji pokazuju da su roditelji prepoznali značaj vaspitača kao nekog ko se bavi unapređenjem detetove pripreme i u vezi sa tim izrazili veliko zadovoljstvo njihovim radom (npr.: *Vaspitači ih jako dobro pripremaju za polazak u školu i pružaju im sve što je potrebno kako bi im polazak u školu bio što lakši; Dovoljna je priprema koju vaspitači obavljaju; Vaspitači su stručna lica za pripremu dece za školu; Sasvim sam zadovoljna pripremnim predškolskim programom koje je moje dete pohađalo u vrtiću (predškolskoj ustanovi); Postoje adekvatne i za to sasvim obrazovane osobe, tako da se ja tu kao jedan od roditelja ne bih mešala; Želim da i naredne generacije imaju ovakvog vaspitača kao što je moje dete imalo – zavolelo je red i rad; Zadovoljna sam radom vaspitača pomoću kojeg će dete biti spremno na nove obaveze i sve što donosi polazak u školu; Dosadašnje iskustvo sa vaspitačima iz vrtića u koji moje dete ide je fantastično i oba deteta su dobila adekvatnu pripremu za polazak u pri razred; Sve pohvale za rad vaspitača i celog vrtića).* Sličan nalaz zabeležen je u istraživanju (Pianta et al., 2001) rađenom u Sjedinjenim Američkim Državama u kojem majke pozitivno sagledavaju uloge i delovanje vaspitača i percipiraju ih kao korisne izvore socijalne podrške u odnosu na ostale izvore (članovi porodice, prijatelje, druge institucije

zajednice), te se značaj i korisnost pomenute podrške povećavao u periodu od jeseni do proleća.

Zaključak

Iako su prikazani rezultati istraživanja omogućili potpunije sagledavanje tematike vezane za detetovu tranziciju iz predškolske ustanove u školu ostavljajući prostora roditeljima da izraze svoje mišljenje u pogledu ovog značajnog perioda za njih i njihovo dete, potrebno je ukazati na određena ograničenja sprovedenog istraživanja. Jedno od ograničenja odnosi se na tip uzorka, te nalazi dobijeni na ovom uzorku roditelja imaju ograničenu mogućnost generalizacije s obzirom na to da se radi o prigodnom uzorku. Dalje bi se moglo razmišljati o strukturi uzorka imajući u vidu teorijska polazišta koja upućuju na značaj svih aktera tokom tranzicionog procesa, te bi u narednim istraživanjima ove tematike bilo značajno proširiti uzorak, odnosno ispitati mišljenje vaspitača i učitelja i time dobiti celovitiju sliku o različitim perspektivama čiji je doprinos podjednako važan tokom tranzicije iz predškolske ustanove u školu. Odgovori na otvorena pitanja mogli bi biti sadržajni i potpuniji kada bi nacrt sličnog istraživanja bio upotpunjen kvalitativnim istraživačkim tehnikama poput intervjua, fokus-grupnog ispitivanja itd.

Sprovedeno istraživanje svakako je otvorilo i niz novih pitanja koja se mogu razmatrati u nekim budućim istraživanjima, kao što je ispitivanje roditelja tokom prvog razreda, jer bi se na taj način mogao steći uvid u to na koji način i u kojoj meri su podržani tokom tranzicije u školu. Otvorena pitanja koja su roditeljima pružila mogućnost da istaknu prepreke, iznesu predloge, te ukažu na pitanja kojima je potrebno posvetiti posebnu pažnju kako bi proces tranzicije u školu bio olakšan mogu predstavljati značajnu osnovu za kreiranje tzv. tranzicionih programa koji će u većoj meri uvažiti i potrebe roditelja. Autori (O'Toole et al., 2019) ističu da takvi programi u tom smislu predstavljaju kontekstualnu podršku za uključivanje i angažovanje roditelja, te se koriste kao sredstvo za ostvarivanje određenog pristupa roditeljima upravo tokom detetovog prelaska u školu (McTaggart & Sanders, 2003). Kao posebno inspirativne tranzicione programe moguće je izdvojiti sledeće: trostruki P – program pozitivnog roditeljstva tokom tranzicionog perioda (McGill, 2001; McTaggart & Sanders, 2003), „Aus roditeljstvo“ (Giallo et al., 2010), kao i tranziciona praksa razvijena u tri različite

osnovne škole u Australiji (Margetts, 2003). Reč je o programima koji mogu poslužiti kao dobar model, jer pružaju sveobuhvatnu podršku roditeljima i deci kroz različite tranzicione aktivnosti organizovane u skladu sa njihovim potrebama i mogućnostima.

THE PROCESS OF THE CHILD'S TRANSITION FROM PRESCHOOL INSTITUTION TO SCHOOL FROM THE PARENTS' POINT OF VIEW

ABSTRACT

The paper discusses the changes that parents face when they move to a new phase of parenting, the specifics of parents' actions during the child's transition to school, and in this regard, the importance of transitional practices for the involvement of parents. Accordingly, the paper presents the results of examining parents' opinions on obstacles to more intensive parental involvement, as well as their suggestions on ways to overcome those obstacles and the possibilities of improving the child's preparation for school. The sample consisted of parents of children in the preparatory preschool program from the following municipalities: Šabac, Valjevo, Loznica and Belgrade. The findings of this research show that parents identified socioeconomic and health difficulties, working hours and the nature of work, and organizational difficulties within the family as obstacles to more intensive involvement in preschool institution/school activities. As issues that require special attention in order to facilitate the child's transition from preschool to school, parents singled out the domain of the child's readiness for school, the establishment of continuity in the influences of the developmental environment, as well as the climate of the educational institution. The suggestions made by parents provide insight into the needs of parents and children during the transition period. The obtained results can represent a starting point for designing so-called transition programs that take into account the opportunities and needs of parents during the child's transition to school.

Key words: preschool institution, school, transition to school, parenting, transitional practice.

Reference

- Benveniste, J. (2013). *A Practice Guide for Working with Families from Pre-Birth to Eight Years: Engaging Families in the Early Childhood Development Story*. Education Services Australia Ltd.
- Bohan-Baker, M., & Little, P. (2002). *The Transition to Kindergarten: A Review of Current Research and Promising Practices to Involve Families*. Harvard Family Research Project.
- Bornstein, M. H., & Sawyer, J. (2006). Family Systems. In K. McCartney & D. Phillips (Eds.), *Blackwell Handbook of Early Childhood Development* (pp. 381-398). Blackwell Publishing.
- Dockett, S., & Perry, B. (2007). *Transitions to School: Perceptions, Expectations, Experiences*. UNSW Press.
- Dockett, S., & Perry, B. (2013). Families and the Transitions to School. In K. Margetts & A. Kienig (Eds.), *International Perspectives on Transition to School: Reconceptualising Beliefs, Policy and Practice* (pp. 111-121). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203111802>
- Giallo, R., Treyvaud, K., Matthews, J., & Kienhuis, M. (2010). Making the Transition to Primary School: An Evaluation of a Transition Program for Parents. *Australian Journal of Education & Developmental Psychology*, 10, 1-17.
- Griebel, W., & Niesel, R. (2013). The Development of Parents in Their First Child's Transition to Primary School. In K. Margetts & A. Kienig (Eds.), *International Perspectives on Transition to School: Reconceptualising Beliefs, Policy and Practice* (pp. 101-110). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203111802>
- Johansson, I. (2003). Parents' Views of Transition to School and Their Influence in This Process. In H. Fabian & A.-W. Dunlop (Eds.), *Transitions in the Early Years: Debating Continuity and Progression for Young Children in Early Education* (pp. 64-75). Routledge Falmer, Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203519851>
- King, M. (2011). Transition in the Classroom. In D. M. Laverick & M. R. Jalongo (Eds.), *Transitions to Early Care and Education: International Perspectives on Making Schools Ready for Young Children - Educating the Young Child, Vol. 4: Advances in Theory and Research, Implications for Practice* (pp. 87-92). Springer.

- Klemenović, J. (2014). *Spremnost za školu u inkluzivnom kontekstu*. Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje rođa?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete*. Profil International.
- Ljubetić, M. (2013). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole: Vježbe, zadatci, primeri*. Školska knjiga.
- Margetts, K. (2003). Planning Transition Programmes. In H. Fabian & A.-W. Dunlop (Ed.), *Transitions in the Early Years: Debating Continuity and Progression for Young Children in Early Education* (pp. 111-122). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203519851>
- McGilp, J. (2001). Lifelong Learning: Schools and the Parental Contribution in Australia. In F. Smit, K. van der Wolf & P. Slegers (Eds.), *A Bridge to the Future: Collaboration between Parents, Schools and Communities* (pp. 117-124). Stichting Katholieke Universiteit te Nijmegen.
- McTaggart, P., & Sanders, M. R. (2003). The Transition to School Project: Results from the Classroom. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 2(3), 1-12. <https://doi.org/10.5172/jamh.2.3.144>
- Mihić, I., Rajić, M., Miroslavljević, S., Stojić, O. i Lukovnjak, S. (2016). Kućne posete porodicama – primer dobre prakse u seoskom vrtiću. *Pedagoška stvarnost*, 62(3), 397-411.
- Murray, E., McFarland-Piazza, L., & Harrison, L. J. (2015). Changing Patterns of Parent–Teacher Communication and Parent Involvement from Preschool to School. *Early Child Development and Care*, 185(7), 1031-1052.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2014.975223>
- O'Toole, L., Kiely, J., McGillicuddy, D., O'Brien, E. Z., & O'Keeffe, C. (2019). *Parental Involvement, Engagement and Partnership in their Children's Education during the Primary School Years*. National Parents Council.
- Pianta, R. C., Kraft-Sayre, M., Rimm-Kaufman, S., Gercke, N., & Higgins, T. (2001). Collaboration in Building Partnerships Between Families and Schools: The National Center for Early Development and Learning's Kindergarten Transition Intervention. *Early Childhood Research Quarterly*, 16(1), 117–132. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(01\)00089-8](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(01)00089-8)
- Polovina, N. (2009). Priprema roditelja za detetov polazak u školu. *Nastava i vaspitanje*, 58(1), 91-103.

- Reichmann, E. (2011/2012). The Transition from German Kindergarten to Primary School: Parents' Role in the Transition Process. *International Journal of Transitions in Childhood*, 5, 22-32.
- Vellymalay, S. K. N. (2013). Effects of Family Size on Parental Involvement in Their Children's Education. *Journal of Human Capital Development*, 6(2), 99-114.
- Zuković, S. (2012). *Porodica kao sistem – funkcionalnost i resursi osnaživanja*. Pedagoško društvo Vojvodine.
- Zuković, S. i Milošević, T. (2019). Značaj osnaživanja i aktivnog uključivanja porodice tokom tranzicije deteta u školu. *Inovacije u nastavi*, 32(1), 53–63. <https://doi.org/10.5937/inovacije1901053Z>

